

POCZAĆ (3104) *vb pf*

o jasne.

inf począć (231). ◇ *fut* 1 *sg* pocznę (43). ◇ 2 *sg* poczniesz (67). ◇ 3 *sg* pocznie (290). ◇ 1 *pl* poczniemy (26), poczniem (4) *GliczKsiąż, Oczko, SkarKaz* (2), pocznimy (3) *LibLeg, BiałKat* (2), pocznim (1); -emy : -im *BielKron* (1:1); ~ -emy *OrzQuin* (2), -émy (1) *OpecŻyw*, -(e)my (23); -ém (1), -(e)m (3). ◇ 2 *pl* poczniecie (17). ◇ 3 *pl* poczną (82). ◇ 1 *du* poczni(e)wa (1) *KochZuz* A4. ◇ 2 *du* pocznieta (1) *OrzQuin* Tv. ◇ *praet* 1 *sg m* poczałem, -em, -m począł (48). *f* -em, -m poczęła (10). ◇ 2 *sg m* począłeś, -ś począł (35). *f* poczęłaś, -ś poczęła (13). ◇ 3 *sg m* począł (901), jest począł (1); począł : jest począł *LibMal* (4:1). *f* poczęła (281). *n* poczęło (66). ◇ 1 *pl m pers* poczęliśmy, -esmy, -smy poczęli (19), -chmy poczęli (5); -chmy *RejZwierc* (2), *WujJud, ReszPrz*; -smy : -chmy *OrzQuin* (1:1). ◇ 2 *pl m pers* poczęliście, -ście, -ście poczęli (9). ◇ 3 *pl m pers* poczęli (422). *subst* poczęły (56). ◇ 3 *du subst* poczęłaśta (1) *OpecŻyw* 11v. ◇ *plusq* 1 *sg m* -m był począł (4). ◇ 2 *sg m* -ś był począł (1) *Mącz, począłeś* beł (1) *PaprUp*. ◇ 3 *sg m* był począł (14), począł był (12); był począł *LibMal, Mącz, RejAp, GrzepGeom, BudBib, PaprPan, NiemObr, WujNT* (3); począł był *LibLeg, KromRozm III, GórnDworz, WujJud, PaprUp, KochAp, JanNKar*; był począł : począł był *BielKron* (2:2), *RejPos* (1:1), *RejZwierc* (1:2); ~ był (25), beł (1) *PaprUp*. *f* była poczęła (3), poczęła była (2); była poczęła *SkarŻyw* (2); poczęła była *SarnStat*; była poczęła : poczęła była *CzechRozm* (1:1). *n* było poczęło (2) *RejAp, RejPos*, poczęło było (2) *KromRozm I, BielSpr*. ◇ 1 *pl m pers* -smy byli poczęli (1). ◇ 2 *pl m pers* -ście beli poczęli (1). ◇ 3 *pl m pers* byli poczęli (4), poczęli byli (4); byli poczęli *KromRozm III, RejZwierc, BudBib*; poczęli byli *BielKron, WujNT*; byli poczęli : poczęli byli *RejPos* (1:2). *subst* były poczęły (2). ◇ *imp* 2 *sg* pocznij (15). ◇ 1 *pl* pocznimy (6). ◇ 2 *pl* pocznicie (5). ◇ *con* 1 *sg m* bym począł *CzechRozm* (2), bych począł (1) *BibRadz*. ◇ 2 *sg m* byś począł (3). ◇ 3 *sg m* począłby, by począł (23). *f* by poczęła (10). *n* by poczęło (2). ◇ 1 *pl m pers* byśmy poczęli (1). ◇ 2 *pl m pers* poczęlibyście, byście poczęli (3). ◇ 3 *pl m pers* by poczęli (9). *subst* by poczęły (2). ◇ *con praet* 3 *sg m* by był począł (1). *f* by była poczęła *PatKaz III* (2), by poczęła była (1) *CzechRozm*. ◇ 3 *pl m pers* by byli poczęli (2); byli (1) *PaprPan*, beli (1) *PaprUp*. ◇ *impers fut* pocznie się (3). ◇ *praet* poczęto (28), było poczęto (4) *RejPos, PaprUp, ActReg, WujNT*, poczęło się (2) *CzechEp, GórnRozm*; było (3) *RejPos, ActReg, WujNT*, beło (1) *PaprUp*. ◇ *con* by poczęto (2). ◇ [part praes act pocznąc.] ◇ part praet act począwszy (286), poczęwszy (1); -ąwszy : -ęwszy *OpecŻyw* (13:1).

Sł stp notuje, Cn s.v. poczynam, poczyna niewiasta, poczyna się co, Linde XVI – XVIII w.

1. Zacząć, rozpocząć; *incipere* *Miech, HistAl, PolAnt, Vulg, Mącz, Modrz, Calag, Calep, JanStat, Cn*; *coepisse* *Miech, HistAl, PolAnt, Vulg, Mącz, Modrz, Cn*; *occipere, suscipere* *Mącz, Calag*; *inire* *Miech, Mącz*; *inchoare* *Vulg, Mącz*; *aggredi, committere, ducere (a capite), ingredi, initium dare a. facere a. ponere a. sumere, instare, instituere, ordiri* *Mącz*; *recipere* *Cn* (2599) : *OpecŻyw kt; LibLeg* 7/42; *RejJóz* Q3v; *HistAl* L3; *UstPraw* H4 [2 r.]; [Wiśniowieccy] By Orłowie ku gorze/ ząwždy łeb wznosiłi/ A przedfię dofyć temu/ począwłszy czynili. *RejZwierc* 92v; *BibRadz* *Iob* 6/29; Priusquam incipias consulto est opus, Muśylź fie pierwey porądzić niżly poczniesz. *Mącz* 63d, 34d, 59a, 105a, 113c, 148a (15); *SienLek* 3v; *GórnDworz* C2v; *RejPosWiecz*³ 98v; *BudBib* *Iob* 6/29; *CzechRozm* 41; *PaprPan* V4; Anfachen/ oder Anfängen. Począć. *Incipere, occipere, suscipere* *Calag* 17a; Kto dziś niepocznie/

itutto mu łporo nie będzie *SkarŻyw* 168; *KochFr* 74; Baczemy to ze są dwie naitrudniejsze rzeczy. Iedna iako począc. *ActReg* 185, 148, 172; *Calep* 211b; Myśleli co/ nie poczną: pocznęli/ nie łprawię/ Głowę trołką/ á ręce prozną pracą báwię *GrabowSet* Ov; *SarnStat* 778; *ZapKościér* 1595/88v.

począc kogo, co (134): Miedzy wielkimi łkálami/ Miefzkáiąc krucy z łowámi: Poczęli miedzy łobą wásń *BierEz* P4v, H3v; *OpecŻyw* 93; *PatKaz I* 12v; *PatKaz III* 129v; Szcędrze mu [królówi *Zygmuntowi*] pan Buog począc Fortune Dał mu w krotce kłięstwo y korunę *KlerPow* 9; *TarDuch* B8v; *FalZioł* V 83v; *BielŻyw* 51, 149; *BielŻywGlab* nlb 11; *GlabGad* A5, K5v; Takci zydownie [...] Naprzod grzech poczęli gdy pana Iefufa wymylili zabic. *WróbŻołt* C5v, S6v; *RejPs* 84; *RejFóz* D6v; *SeklKat* A6, S2; Kupiec zartuie Splebána iż odbiefyad łnim poczał rołprawe *RejKup* h4v, e8, z7, aa4; *LibMal* 1550/153; *KromRozm I* E4; *BielKom* F3v, G; *GliczKsiqż* I5; *RejWiz* 3 marg, 92; *Leop* 3.*Esdr* 6/22; *RejZwierz* 111v; *BibRadz Dan* 7/1; *OrzRozm* E3v marg, Fv [3 r.], F2v, M3v, R2v, V3v; *BielKron* 268, 311, 383, 415v; *KochSat* B4v; Bellum suscipere vel summere, Woynę począc. *Mqcz* 24a, 14d, 21d, 35c, 47b, 68d (14); mułitá mięc miedzy łobą obá początek iáki/ od któręgo náuke łwá pocznietá. *OrzQuin* Tv, C, E, M2v, M3, R4v, X2; *SarnUzn* C8, F5v; *RejAp* BB; *GórnDworz* C2v, E3, P2v, V6v, Cc2v, Cc6; *HistRzym* 8v; *RejPos* 13, 38v, 199, 230v, 285, 298, 337v; Iużem tę piérwłzá częśc Kredá wyrozumiał: wtórą o Synie Bożym iuż czás począc *BialKat* 81, 296, 338v; *BielSat* L3v; *KuczbKat* 65, 320, 385, 386; Ná ołtátek wymylłi [człowiek] Krzełt przyiác/ nowy żywot począc/ y chowác Bołkie Przykazánie. *WujJud* 98v, 227; *RejPosWstaw* [41²]; *BudBib* 2.*Par* 29/27 [2 r.]; A kiedy iuż włóżyłz wárfte iednę [...] zálypze iá ná wierzchowifká tego chróftu. A zálypawłzy pocznłz drugá wárfte *Strum* H2v; *CzechRozm* 205, 213; *ModrzBaz* 99v; *SkarŻyw* 76, 226, 509, 566, 600; *MWilkHist* B; *CzechEp* 170, 273, 289, 292, 385, 408; *ArtKanc* A5v, E7; *GórnRozm* K4 [2 r.]; *ActReg* 105; *Calep* 902b; *WyprPl* C3; *RybGęšli* C; *WujNT przedm* 27, *Philipp* 1/6; powodowa łtroná łkarána winá zwyczáyiná może popráwić y począc łwá rzecz znou lepłzym pozwem. *SarnStat* 824, 565, 730, 752, 771, 784 [2 r.], 963; *SkarKaz* 484a; *GołCast* 56; *SkarKazSej* 679a.

począc od czego [o miejsu, też w tekście] (71): *OpecŻyw* [79], 102v, 120v, 126v, 141; *ZapWar* 1522 nr 2286, 1524 nr 2313, 1536 nr 2493; Droga Złvczka ku dolinye Sfołá thi łfá mitha na drodze poczawłzi od doliny Polonie *MetrKor* 46/114v, 59/271; *FalZioł* I 10d, V 8, 16, 44v, 86v; *GlabGad* A5, Dv; *MiechGlab* 5; *WróbŻołt* L7; *LibLeg* 11/78v; *HistAl* D5; *KromRozm III* G6; *GroicPorz* łfv; *KrowObr* B2v, 123v; *Leop* 4.*Reg* 10/32, *Luc* 23/5; Aby w imię ięgo było opowiedano vznánie y odpulzczenie grzechow v włzythkich narodow/ poczawłzy od Ieruzálem. *BibRadz Luc* 24/47, *Gen* 10/19, 2.*Reg* 17/11; *BielKron* 240v, 271, 288v, 294, 338 [2 r.], 368v, 371; *Mqcz* 120c [2 r.], 355a, 503c; *SienLek* 141v; Cérkiel łzółtyłm łtápieniem przyydzie ná tho mieyfce od któręgo był począc. *GrzepGeom* K3v; *RejPos* 114v, 116v [3 r.], 134v; *BudBib* 2.*Par* 25/13; *Strum* I2v; *BudNT Luc* 24/47, *Act* 10/38; *StryjWjaz* C2v; *CzechRozm* 226v; *Oczko* 39v; *StryjKron* 355, 432; Dobrze nam ięft/ począc záráz od tey piérwłzey Kápituły mowłć/ o łprawcy y gołpodarzu Bogu *CzechEp* 237, 118, 301, 409; *LatHar* 722; *WujNT* 187, *Luc* 23/5, 24/47, *Act* 10/37; *SarnStat* 1071, 1090, 1110, 1264.

począc od kogo, od czego [o dolnej granicy czasowej, dolnej granicy wieku] (62): iátz iuż dlá dlugófcij opulłczę ijné náłfęgo milęgo pana cięłłkołcij/ ktoré od łiedm łát poczawłly cirpiál *OpecŻyw* 35v, 2v, [34]v, 35v [2 r.], 54, 193v; *OpecŻywSandR* nlb 2v; *FalZioł* IV 30a; *FalZiołUng* V 119; *MiechGlab*

*4, 34; *WróbŻolt* T8; *RejPs* 198; *LudWież* B; *ZapWar* 1548 nr 2668; *HistAl* M3v; *KromRozm III* G6; *GliczKsiąż* B6v, G8v; *GroicPorz* k4v; Iáko fię dawno poddał Papieżowi kościół Medyolańki? który potzawłszy od Páná Kryftuła/ y Apoštołow/ nie był nigdy Papieżowi Rzymłkiemu poddány? *KrowObr* 30; *Leop* 3.Reg 18/26; *UstPraw* Dv; *BibRadz* 1.Esdr 3/6, I 353v, Act 1/22; [Konstantynus IV] Siedm lat walkę wiodł s Sáráceny/ ktorých poráził trzy ftá tylięcy/ á od tego czáfu poczęły ich mocy mdleć *BielKron* 166v, 30v, 147v, 320v; Ex antelucano tempore Począwłszy od świtánia. *Mącz* 443c, 68b, 389b; *LeopPrzep* B3; *BiałKat* 333; *KuczbKat* a2; *RejZwierc* 1; *CzechRozm* 172v; niemáż żadnego kácerftwá od Lutrá począwłszy/ ktoreby iufz dawno potępione nie było *SkarŻyw* 374, 160; *StryjKron* 345; *KochPij* C3v; *WujNT przedm* 31, s. 9 [2 r.], 200, Act 1/22; GDyż Pińmo S. świádczy/ iż włzyftek wiek człowieczy począwłszy od młodości iest zły *SarnStat* 240, 6, 191, 413, 491, 722 (11); *SkarKaz* 485b; *CzahTr kt*; *SkarKazSej* 690a.

począć od kogo, od czego a. ab aliqua re [o pierwszym temacie, początkowych słowach tekstu] (61): *OpecŻyw* [79], 168; *BielŻyw* 76; *GlabGad* A5, M2; *SeklKat* A6; *MurzNT Luc* 24/27; wykłádał [Pan Krystus] we wlfem pińmye/ co o nim było/ począwłszy od Moizelá y wlfech prorokow? *KromRozm II* d4; *KromRozm III* P3; *Leop* *2v; A ták Filip otworzywłszy wftá fwe/ á począwłszy od onego pińmá/ opowiedał mu Iezufa. *BibRadz Act* 8/35, *Luc* 24/27; *BielKron* 305; mużę od wiadomych mnie rzeczy począc/ o ták wyfokich y głębokich rzeczách mówiąc *OrzQuin* H4, C, E, E3, I2, M2v, Tv; *Prot* B; *SienLek* 28, 45, 197; *SienLekAndr* a4; *GórnDworz* Ii6v; A tu obáčz iákie były íprawy iego [Chrystusa]/ y iáki fwięty żywot iego. Bo iefli go poczniefz od doftoięftwá/ [...] tedy fłuchay iáko o nim pińmo świádczy/ iż był nád włzytki ine ftany doftoyniefzy *RejPos* 13, 111v, 230v, 270v; Wykład tedy Artykułu tego/ począc máią od poznánia tego fłowá (Duch Święty) *KuczbKat* 65, 30, 105, 240, 250, 320, 386; *RejPosRozpr* c2; *CzechRozm* 50v; TERaz iuż [!] o Obyczáioch drugich części Rzeczypořpolitey mowić będziemy/ á poczniemy od Krolewłkiey władze *ModrzBaz* 15v; *Oczko* 34v; *SkarŻyw* 543; Y począwłszy od Moizelá/ po włzytkich Prorocech/ wykłádał im włzyftkie pińmá ktore o nim były. *MWilcHist* Kv; *CzechEp* 170, 202, 273, 292 [2 r.], 298, 408, 421; *NiemObr* 30, 122; *ReszPrz* 55; O ktorým práwie chcąc dáley [...] mowić pocznę od wykłádu práwá *GórnRozm* E2v; *WujNT Luc* 24/27, Act 8/35; *WysKaz* 27; *GrabPospR* L4; *SkarKaz* 381b, 487b.

począć od kogo [o tym, kto pierwszy coś uczynił lub został czymś objęty] (37): *PatKaz III* 108; *KrowObr* 234v; *RejZwierc* 111v; poczęła być Monárchia Rzymłka od Iuliuśá Cefarza *BielKron* 131, 147v, Mmm2; *OrzQuin* V4; *GórnDworz* Z6; gdyż ci tu nie inłzého z tych Doktorów nie vkázuie iedno to: iáko ieden po drugim żywiąc począwłszy od Apoštołow vczyli *BiałKat* 278v, 123v; *WujJud* 135; *WierKróc* Bv; *CzechRozm* 162; *SkarJedn* 213, 223, 242; ták/ iż począwłszy od Greków/ Plato ie [cieplice] zálęca/ dobrze/ przed nim Homerus *Oczko* 2v; Oni [Chore, Datan i Abiron] do siebie pierwey [...] przednie pány y rádę poćiągnęli: ták y dzišiefzy odstępcy od Pánow poczęli. *SkarŻyw* 493, A4, 599; *StryjKron* 270, 390, 452; Bo co niektorzy od Iuftiná nawięcey począwłszy/ ták dumáli/ żeby to on Anioł [...] miał być tym fynem Bożym/ ktore⁸⁰ w obiáwieniu Ian widział ná koniu/ tedy ia to odrzucam *CzechEp* 222, 230; *NiemObr* 3; *WujNT* 869, 878, *Ioann* 8/9; *KlonKr kt*; *SkarKazSej* 679b, 689b. Cf »(sam) od siebie począc«.

począć od czego [o tym, co się robi na początku działania lub cyklu działań] (35): Bo chcemyli w nás grzechy vtłumitz/ od mierného iedzeniá ij piciá mámy początz. *OpecŻyw* 37v, 36v; *FalZiol* III 5b; *KłosAlg* E4; *RejKup* h4v; Pocznimyłz budowác Polłkę/ iáko od fundámentu mušimy począć budowánie to od Ołtarzá *OrzRozm* Fv, Fv [3 r.], F2v, G; *BielKron* 215v; *GrzegRóżn* F4 [2 r.]; *Mącz* 268a, 296a; *OrzQuin* Tv; tedy [chory] ma łye włtrzymác ieden dzień nie iedząc/ názáiutrz od trołzki począć/ á potym ná káždy dzień potrołze iedłá przyczyniác *SienLek* 92; *GórnDworz* E6, Cc6; *GrzepGeom* Nv; *HistRzym* 104v; *RejŻwierc* 77v; przeto látá/ chorobá/ á siłá/ w wodách tych siedzeniu/ łnádnie miárę poda. A ia profłzę áby to było nie zngłá/ ále od máłá począwłszy/ zówždy co przydáiac *Oczko* 27v, 17, 19v, 22, 31; A Iozue lud on przepráwiony/ do woyny przypráwuiąc: od zakonu Bożego y nabożeńłtwá począł. *SkarŻyw* 501; *StryjKron* 782; *GórnRozm* K4 marg; *WyprPl* C3; *SarnStat* 963, 1005; *SkarKaz* 70a; Ták y Dawid od prorocłwá tákiego krołełtwo łwoie począł. *SkarKazSej* 679a.

począć od kogo, od czego [o jednym z elementów zespołu (dowolnym, najwcześniejszym lub najważniejszym)] (53): Wyborni kxiążeta twoi miły panie począwłszy od kołcioła twego [...] będą tobie dary ofiarowác. *WróbŻołt* 67/30; *ComCrac* 12; *SeklKat* Z2; *GliczKsiąż* Fv, G8; *LubPs* aa; *GroicPorz* C, h2v; *Leop* 1.Mach 2/61; *LeszczRzecz* A2; *BibRadz* *2v, *Gen* 6/7, 7/22, 1.Reg 6/18, 1.Par 23/3 (8); *BielKron* 30 [2 r.], 79, 263v; *OrzQuin* K2; *SarnUzn* G6; *SienLek* 164v; *Mącz* 14d, 37c, 109d; od Troiej począwłszy/ co było ná łwiecie walk/ mordow/ y okrucieńłthwá/ niemal zówždy/ s przyczyn biáłychgłow cudnych rołły *GórnDworz* L14, O2; *RejPos* 59, 218; *RejŻwierc* 240 [2 r.]; *BudBib* 2.Par 25/5, *Eccli* 40/3; *BudNT Matth* 20/8; *CzechRozm* 178v; *Oczko* 7; *KochPs* 198; y ná vderzenie łalki Moyżefzowej wyłszy zwody żáby/ y nápełniły domy/ komory/ łożá/ łtoły/ potráwy/ gárnce/ włzytkich ludzi w Egipćie/ od domu Krołewłkiego począwłszy *SkarŻyw* 480, 304, 480, 544; *GórnRozm* C3v, I3; *KołakCath* B3v; *WujNT Matth* 20/8; rołkazáliłmy iuż po włzyłtkiéy koronie połtánowić iednołtáyną wagę począwłszy od łótá y łkoycá. *SarnStat* 279, 735; *SkarKazSej* 690b, 704b [2 r.].

począć od kogo, od czego [o zalążku, pierwszym etapie] (4): HENrykus czwarty [...] pánował lat pięćdziefiáť. Od tego począłto Cefárłtwo niłzczeń dla wewnętrznych walk *BielKron* 180v; *ReszPrz* 75; ále ludzie począłi Bogá znác od widomego człowieczeńłtwá: á po nim do niewidomego bołłtwá przywóđzili łię. *SkarKaz* 487a; *SkarKazSej* 687a.

począć z czego [o czasie; zawsze: z młodości] (3): ktori [chwały bożej] się trzeba pilno iefłcze z młodołci począwłszy wczýć i cnotliwie iei przyłtrzegác *MurzNT* 111; *BielKron* 363v; A Vłtrebertá [...] z młodołci łwiátem y iego rołkołzámí márnymi gárdzić [...] począłá *SkarŻyw* 192.

począć z czego [o miejscu w tekście] (1): z iednego wierłszá Drukarczyk w drugi włkoczył, z iednego począwłszy, a w drugim łkonczywłszy. *CiekPotr* 92.

począć skąd, odkąd [o pierwszym temacie, początkowych słowach] (14): *BibRadz Dan* 7/1; Niedźierząc was długo ná łłowie/ [...] powiem krotko: á pocznę od tąd com też w Szkołách łłuchał *OrzRozm* L2; *OrzQuin* H4v; *RejAp* BB; Słuchayże co [...] ten łwięty człowiek powiádác raczy/ á łłyłszyłz iż nie od tąd począł tę rádołć łwá iż mu łie łyn vzodził [!]/ ále łłuchay co mowić raczy *RejPos* 298, 199; *KuczłKat* 385; *PaprPan* R; *Oczko* 24; *SkarŻyw* 28; *CzechEp* 385; O Iáłmuźnie/

[...] y o innych miłofiernych vczynkách/ niewiem záprawdę fłkądby począc wypifłowác *ReszList* 165; *GórnRozm* K4; *GosłCast* 56.

począc skąd [o tym, co się robi na początku jakiegoś działania] (6): *RejJóz* D6v; A niewiem fłkąd to począc mam Iaką ya Lalké nadniem Znám Ktoras mu ty Panie z yawił *RejKup* aa4; *BielKron* 255v; fłwrażą fie o wiárę/ á niewiedzą fłkąd ią począc/ ku ktoremu ią końcowi máią obročić. *SarnUzn* F5v; *KochPs* 15; *SarnStat* 1197.

cum inf (1914): *ZapWar b.r. nr 2113, 1553 nr 2685;* Kiedy iuże gmin vmilknął/ Ezop k nim ták mowić począc *BierEz* E4v, A3v [2 r.], A4, B, B4v, D2v (42); Elzbieta pořadzila Marią na mieftzu wyłfem [...] ij poczęłafta s łobą gadatz ij rozmawiatz *OpecŻyw* 11v, 4, 5v [2 r.], 6, 7, 7v (82); *OpecŻywSandR nlb* 2v; *ForCnR* B3, Cv [2 r.], Dv, D2 [2 r.], D3 [2 r.] (13); *PatKaz II* 52; *HistJóz* B3v, Cv; *KlerPow* 9; *TarDuch* B3v; Trafuie fie theż w porodzeniu iż dziecię obiema rękoma pocźnie fie rodzić *FalZioł* V 22c, I 154a, II 20c, IV 4b, 19c, 25a (21); *BielŻyw* 16, 40, 97, 100, 104, 153, 156, 164; *GlabGad* G4 [3 r.], K5, K5v [3 r.]; *March²* D2, D2v [4 r.]; Potim huphi dwa Sulifławow y Mieczława [...] wielką porażkę w Tatarzech vczynili tak iż też poczęli vciekać. *MiechGlab* 11, 11, 23, 24, 56, 57 (11); *MetrKor* 57/120v, 59/282; *WróbŻołt* R8; *LibLeg* 6/190v, 191 [2 r.], 10/95, 147 [2 r.], 11/10v, 20v, [32²]; *RejPs* 37v, 103v; *LibMal* 1544/90v, 91, 1547/125v, 1548/140, 1549/148v, 1552/170; *LudWieś* B2v; *RejJóz* L8v, M2v; *RejRozm* 403; *RejKup* ee2v; Tedy przykazał Alexander/ áby obficie ogień palili/ ábowiem fie poczęło wfzczynác zimno bárzo okruthne á nieznołne *HistAl* [I]3v, A4 [3 r.], A4v [2 r.], A6, A7, B [3 r.] (94); Myałci też zá łobą fłowo boże Photinus/ gdy powyádał iż fyn Boży od tego czáfu począc być/ gdy fye z duchá S. w Máryey záczał. *KromRozm I* Mv, Ev, K3, N; *MurzHist* B4v, C, C3, C4v, D [2 r.] (25); *MurzNT* 91, *Matth* 26/74, *Mar* 2/23, 6/2, 8/31 (14); *KromRozm III* Av, A6v, G5v; *Diar* 41, 68, 75; *DiarDop* 106, 118; *GliczKsiqż* K2, K2v, M2v; *LubPs* L, P5v; Zwyczaj theż niefye/ iż dlužnik pierwey niż fye pocźnie ruchomym fantem wyzwálać/ przyfłęgę czyni iż niema złotá/ Ńrebrá/ gotowych pieniędzy. *GroicPorz* cc4v, i3v [2 r.], v4v [2 r.], x3; *GroicPorzRej* C3v; *KrowObr* 21, 26v, 39, 135v, 142v [2 r.], 157, 193v; Poczęło fie wnet miełzác/ burza fie wierciála/ Wicher powftał nád gorą *RejWiz* 107v, 57, 59v, 81v, 89, 107v (12); Y wfłteczły fie záś wody z ziemie wychodzáce y tám záś idáce/ y poczęły fpádác/ po ftu y pięćdziefiát dni. *Leop Gen* 8/3, *Gen* 16/3, *Ex* 19/13, 4.*Reg* 10/32, 11/21, 12/1 (35); *OrzList* f; *UstPraw* H4; poczniewá fie kwápic Tym vmyłem/ bychwá mogła oboie záłápic. *KochZuz* A4, A3 [2 r.], A4; *RejFig* Aa2, Aa3v, Aa6v, Bb, Bb6v (17); *RejZwierz* 14v, 16v, 23, 26, 40 (16); A gdy Moábitowie ráno wfłtawfzy gdy fłońce wfchodzić poczęło poyzreli ná wody/ zdály fię im iáko krew czerwone. *BibRadz* 4.*Reg* 3/22, I 2c marg, *Gen* 6/1, 10/8, 16/3, 19/9 (55); *OrzRozm* B3, Fv, G3, I4v, Q4, Sv; Turek przyciágnął pod Węgierfkie wołko/ ták ze iuż odwlec fie bitwá niemogła/ przeto fzykowác poczęto ku bitwie. *BielKron* 307, 4, 4v, 12, 17, 21 (179); *GrzegRóżn* Fv, F4, Hv; *KochSat* B3, B4; *KwiatKsiqż* A4v, E2v, N3v; Ingredi in caussam, Począc rzecz fprawowác. *Mqcz* 42d; Cum parum procederet inceptum, Gdy mi fie nie zlie poczęto wodzić. *Mqcz* 44d; A crepundiis ipsis inter nos coaluit amicitia, Od dzyećynftwáłmy fie poczęli miłowác. *Mqcz* 68b; In orationem ingredi, Począc mówić. *Mqcz* 148a; Ingredi in spem, Począc dobrej nádzieye być. *Mqcz* 407d; Primo vespere, Gdy fie poczęto zmierzcháć/ gdy począc mrok padác. *Mqcz* 489d, 21d, 28c, 36a, 37c, 59a [2 r.] (64);

OrzQuin H3v, I3v [2 r.]; *Prot* D; *SarnUzn* B2; iż gdy bolączkę krwią rozerwać chcefz/ małz krew aż do omdlenia puścić/ aż lye pocznie w głowie mącić *SienLek* 124v, 11v, 61, 65v, 152, 162 (19); *LeooPrzep* B3, B3v, Cv; *RejAp* CC2v [2 r.], 3, 12v, 30v, 41v (26); *GórnDworz* B2v [2 r.], B6, D8, E5v, E6 (71); Y począł krol pytać Gwidoná rzekąc: Gościu miły iefli iuż pokoy w ziemi fwięthey? *HistRzym* 79, 2v, 7 [2 r.], 7v, 8v, 9 (94); *RejPos* 4v, 8, 8v, 11v, 19 [2 r.] (53); *RejPosWiecz*² 92v; *BiałKat* 293v, 343v; *HistLan* A4v, B2v, Cv, C3, C3v; Pan Chrifus vczył nas przy fwoim národzeniu/ pierwey niżli mowić począł. *KuczbKat* 35, a2 [2 r.], 30, 135, 205, 265, 345, 385; A dobrze oni zacni ludzie ftárzy czynili/ gdj fie iuż tákie zbytki poczęły zámnażác ná fwiecie/ thedy frogie grozy y frogie práwá ná to czynili *RejZwierc* 60v, 2v, 5v, 9, 39v, 59 (30); *BielSpr* 13, 40v, 43, 43v, 62v; Byłác zá łáfká Bożą prawdá w Polfzce przed tą wálfzá nową prawdá/ ktoráście teraz wyznáwác poczęli. *WujJud* 15v, a2, 23v, 220; *WujJudConf* 7v, 19; *RejPosWstaw* [41³], [143³]v; *BudBib* bv, *Gen* 6/1, I 3c marg, *Gen* 44/12, 1.Reg 22/15 (29); *HistHel* Bv, B2v, C, C3, C3v (9); *Strum* B3v, C, D2, D3, E2v (15); *BiałKaz* M, M4; On lepak począł fie kląc y przyfięgác/ iż nie znam człowieká tego *BudNT* *Mar* 14/71, *przedm* bv, *Matth* 24/49, *Mar* 4/1, 8/25, 31 (19); A gdy przyfzłó wypełnienie czáfú/ wyfłáł bog fyná fwego/ który począł być ábo ktory był z niewiáfty *CzechRozm* 161, A6v, 9, 20v [2 r.], 25v, 26v (25); *PaprpPan* Dd3, Gg, Gg2v, Gg3v, Gg4 [2 r.] (11); Skoro tedy on ránný vmárl/ wnet poczęto fzukác [*quaeritur*] onego proftego ftanu człowieká *ModrzBaz* 70v, 10, 12, 15v [2 r.], 51v, 54v (13); *SkarJedn* A6, A8, A8v, A*, 59 (36); *KochDryas* A2v; *KochOdpr* B3v; *Oczko* A3; Anfangen zu reden. Począć mowić. *Loqui* prior. *Calag* 17b; tedy Theophilus [...] począł bunty czynić z innymi fwey Dyoecezyey Bifkupy *SkarŻyw* 88; tedy fie [*Teofilus*] fám w fobie grzyśc y wielce fmućień być począł. *SkarŻyw* 172; á oni co zá Arryufzem polzli / [...] Arryanámi zwác fie poczęli. *SkarŻyw* 394, A5 [2 r.], 4, 13, 14, 15 (262); *KochTr* 20; Wten czás Etereus [...] począł fie ftárác/ w Małżeńftwo o Vrfulé Brytanfkiego Krolá dziewkę iedynaczkę *StryjKron* 51; y ten [*Iwan*] fie począł piśác Cárzem/ y Pánem wfzyftkiey Ruśi *StryjKron* 91, 81, 91, 115, 121, 122 (28); gdy iuż po onych dobrych y cnotliwych páfterzách [...] poczęli Papieżowie náftáwác *CzechEp* 376, *3 [3 r.], 53, 85 [2 r.], 90, 105 (33); *CzechEpPOrz* **3; Boś zwietrzywlfzy/ że Krol miał Połocká dobywác/ Tyś fie począł (iák mówią) przed infze wrywác *KochJez* A3v; *NiemObr* 22, 26, 42, 133 [3 r.], 156 (10); *KochFr* 64, 89; *KochDz* 107; *KochEpitCat* 110; *KochPhaen* 11; *KochSz* A4, C3; *KochWz* 140; Skoro Luther kościół przeciw kościółowi/ ołtarz przeciw ołtarzowi budowác począł/ trzáłty fwiátości kościelne *ReszPrz* 73, 10, 91; *ReszHoz* 136; *ReszList* 166; Owo tego ták dlfugo byłó/ iż fie żadná miárá drudzy wftrzymác nie mogli/ poczną fie śmiác *WerGośc* 253, 217, 221, 229, 246, 248 (12); *WerKaz* 290; *WisznTr* 10, 12, 31; *BielSjem* 6, 20; Zyy dobrze nie odkládáiac: Bo dálfzych czáfów czekáiac/ Niepodobnym obyczáiem/ Nie poczáwlfzy żyć/ przelátiem. *KochPieś* 48, 43; *PudlFr* 19, 41, 71, 72 [2 r.], 76; *ArtKanc* D12, E4; Aż zá Zygmuntow Oycá y fyná gdy ludzióm nowe záfmkowáło práwo/ á ftare mierznac [!] poczęło/ [...] dopiero fie rozlfzeryl [!] Státut/ y *Constitutie* piáftowác poczęło. *GórnRozm* Ev, B3v, F2v, L4, M4v [2 r.]; *KochWr* 21; áwlfzak z Wegier pobrane prziacioli od Turka Krolewfkie nálfzemi Dziafkami Polfkiemi okupowano/ chwítaiac niewinne Dufze tzi pochlebci tak yako otijm lfzeptac belo potzeto do Wegier wyfclali *Paprup* G2v, Av, E3v, F2v, H2v, H3, Kv; *ActReg* 15, 42, 50, 104, 165; *GostGosp* 44, 60, 64, 74, 92 [2 r.], 102; *Phil* C [2 r.], C3, E2, E4, K2, Q4; *GórnTroas* 12, 70; Arcybifkup począł

nie był z przodku gniewać/ ale obaczywszy potym co nie działa/ śmiał nie niewymownie *KochAp* 8, 11; *KochFrag* 24; *OrzJan* 27, 76, 123; *LatHar* 64, 130, 132, 252, 330 [2 r.] (23); A dzień się był począł kłaniać ku wieczoru. *WujNT Luc* 9/12; Na początku było słowo: iedno iż nigdy być nie począło/ ale zawnie było? *WujNT* 304, *przedm* 32, *Matth* 11/7, 20, 12/1, 14/30 (103); *JanNKar* D3v; W Poniedziałek do Lelowá wyiechác/ á we Wtorek począwszy w Lelowie ładzić/ tedy áz do Piątku. *SarnStat* 722, 199, 219, 313, 352, 722 [4 r.] (14); *WitosłLut* A5, A6v; *GrabPospR* K4, K4v; *KlonKr* D, F; Vpádło ferce nálezym/ trwozę trąbić ięto/ Záráz lud do potrzeby łzykować począto. *KmitaSpit* B3v, B2, B4v, C, Cv; Otoż nie wżytycyć záráz począli bydź wyfępnymi/ ale od iednego ábo kilku/ to się krzewiło *PowodPr* 80, 13, 32 [3 r.], 33, 66, 84; *SkarKaz*)(3v, 1, 5b [2 r.], 83a, 278a (16); *CiekPotr* 48; *CzahTr* Cv, C4v, D3v, K3v [4 r.], K4 [2 r.], K4v; *GosłCast* 50, 53, 73; *PaxLiz* B [2 r.], B2v, Dv, D4v, E3v; Przed ítem lat naznáczniey począł się náchylác do inych krolestwu przeciwnych rządów tá Rzeczpołpolita Polfka. *SkarKazSej* 691b, 673a, 674a [2 r.], 675b, 679a, 680b, 699b; *KlonFlis* E2; *SkorWinsz ktv*; Chryšeros [...]/ począł z okná wołác: Gore/ prze Bog/ w mym domu *KlonWor* 42, 15, 38, 43, 79, 80 [2 r.]; *PudłDydo* A3; *RybWit* B3v [2 r.].

Z elipsą inf (4): Sluchayże tych drugich pytáčzow/ íkad chcieli kušić tego Pána nášzego: Poczęli go napirwey od zakonu/ máiac tę nádzyeię iż ich żaden w tym celowác nie miał *RejPos* 230v; *BiałKat* 338v; Ktoby niemiał czytác Ewángeliey/ między Hístoryą: tedy te ížeš íequentes verfus, prolog przeštąpi/ á pocźnie šiodmy wierš. *MWilkHist* B; *GosłGosp* 102.

W przeciwstawięniach: »począc ... dokon(yw)ać (a. dokończyć, a. skończyć) (13), przest(aw)ać (4), wytrwác« (18): *PatKaz III* 151; *BielŻyw* 76; *GlabGad* K5v; *HistAl* L3; *Leop Luc* 14/30; Ten człowiek począł budowác/ á nie mógl dokónác. *OrzQuin* I3v; *BielSat* C4; Poczęli [Żydz] dnia trzynáftego miefiácá Adará/ á przeštáli czternáftego dnia tegoż miefiácá *BudBib Esth* 9/17; bo nie ten ktoby począł/ ale ktoby do końca ítátecźnie wytrwał [...] zaplátę weźmie. *CzechRozm* 145v; *Oczko* A3v; Ták tá náuká pífmá S. głęboká íełt/ mowi S. Auguštyn: bych się íey był od młodošci áłz do zgrzybiálošci [...] vczył: przedfię tám gdzie bych przeštał/ tám by mi dopiero począc potrzebá. *SkarŻyw* 47; *KochPieš* 48; *BielRozm* 22; *WujNT Luc* 14/30, *Gal* 3/3; *SkarKaz* 70a, 487b; *CiekPotr* 92.

W charakterystycznych połączeniach: [o miejscu:] począc od boku, od członkow, od dłoni, od doliny, od dołu, od głowy (3), od granice (2), od horodyszczá, od języka, od karty [której], od końca, od kroku (2), od miasta, od miedze, od miejsca (3), od morzá (2), od palca, od pepka (2), od pięty (3), od rozdziału [którego], od rzeki (2), od szyje (2), od wersetu [którego], od wierzchu [którego], od wnętrza; [o czasie:] począc od Adama, od apostołow, od Bożego narodzenia, od czasu (czasow) [jakich] (7), od dnia [którego] (2), od godziny [której], od koronacyjej, od košciola, od (Pana) Krystusa (2), od krztu (2), od [ilu] lat(a) (7), od młodošci, od obietnice, od przodkow (2), od roku [którego], od sejmu, od stworzenia šwiata, od šmierci, od šwięta, od šwitania, od urodzenia, od uchwały, od wieczora, od wschodu (słónca) (2), od zarania (zaranku) (3); [o temacie:] począc od Adama, od Boga, od człowieka (2), od czytania [czego], od dyjalogu, od dostojeństwa, od filozofa [jakiego], od flegmatyka, od głowy (3), od gruntu, od kapituly [której], od kapłana, od krola, od krolestwa, od ksiąg [których], od Mojżesza (6), od Pana, od pisma (2), od pociechy, od prorokow (4), od przymierza, od rol, od [jakich] rzeczy (4), od urzędow, od wiary, od wierzchu [czego], od [jakiej] władze, od własnošci, od wykładu (3), od zakonu; [o tym, kto pierwszy coś

uczynił:] *począć od apostołów, od Chrystusa, od Greków, od [jakiego] męczennika, od panów, od papieża [jakiego] (2), od starszych; [o tym, co się robi na początku:] począć od a, b, c, od aktu, od biesiad, od Boga, od bojaźni, od dachu, od fundamentu, od hardości, od jedzenia, od kieliszka, od krztu, od miary [jakiej], od nabożeństwa, od ołtarza (4), od picia, od poborow, od pokory, od prorocstwa, od przywilejow, od rzeczy [jakich], od troszki, od uskarżania, od zakonu (2), od [ilu] ziarn; [o elemencie zespołu:] począć od Adama, od człowieka (3), od domu, od elekcyjej, od głowy, od gospodarza, od kościoła, od krola, od łota, od małego (małych) (2), od miast(a) (2), od najposledniejszych, od narodu (narodow) (2), od nawyższego (2), od pana, od papieża, od pereł, od roku [jakiego], od skojca, od sławy, od starszych, od srebra, od syna, od wielkich (nawiętszych) (2), od zachowania; [o załączku, pierwszym etapie:] począć od człowieczeństwa, od przodkow, od wiary; począć z młodości (3); począć biesiadę (3), bitwę, budowanie, cnotę, co dobrego (2), dobrodziejstwo, egzekucyją (3), fortunę, gadkę, grę (2), grzech, handel, iskierkę, kazanie (2), kradzież, krolestwo (2), miłość, mszę, naukę (2), nieprzyjacielstwo, opowiadanie, palenie [czego], pieśń, poświęcenie, przykazanie, rejestr, robotę (2), rozprawę (2), rząd (3), rzecz (13), sądzenie, służbę, sprawę (6), walkę, waśń, widzenie, wojnę (4), złość, zwadę.*

Połączenia: »począwszy [z określeniem czasu]« (12): *Wiecze zawzdy mayą bycz łądzone raz wrok [...] ato wlefieni począwłfy wponiedzialek po S. FRancifcu ComCrac 15, 15, 15v; Ołtatek zimy począwłfy około Gromnic aż blisko ku Wielkiew noci łtale zima połtoi LudWieś B; SienLek 59v; BudNT przedm c3v; GostGosp 110; GrabowSet G4v; W Krákwófkim Zamku/ [...] áby poránu iudicia [...] łądzone były [...] do dwudziełty iednéy godziny/ począwłfy poránu. SarnStat 786 [idem] 527, 722, 786.*

»począwszy [z określeniem miejsca w tekście]« (1): *Iákoż to częłto ná wielu mieyfcách twierdzi [ksiądz Powodowski] począwłfy fol. 13. czyniác z słowá ábo mowy Bożey [...] fyná Bożego Bogá [poliftné⁸⁰ CzechEp 276.*

»począwszy (a. począć) od (a. z (przodku)) ... (przez) ... (aż) do (a. ku, a. dotąd, a. po itp.)« = *a(b) ... usque ad Miech, HistAl, PolAnt, Mącz; incipiens a. usque (ad a. in) a. in Vulg, PolAnt; de ... usque ad, a ... contra Vulg (135):* Tę regułę [...] ta náfwiełłfá panna chowała/ iż poczęwłfy od zaraniá/ aż do trzecieł godziny na dzień włtawicźnie na modlitwie była. *OpecŻyw 2v, 35v, 54, [79], 102v, 120v (9); ZapWar 1524 nr 2313, 1536 nr 2493, 1548 nr 2662; A SCamonea [...] wywodzi kolerę mocznie z żył od krwi iá wyciągáiąc Iedno iż trocheł iey ma być dawano/ tho iefłth począwłfy ode trzech ziarn aż do dwunafcie FalZioł III 5b, II 10d, IV 30a, V 8, 16, 44v, 86v; Ale iż [...] nad człowieka nic nie iefłth flachetnieyřzego [...]. Przeto godzi łie od człowieka począć náłze powiadanie [...]/ czemu by on tak był łtworzon á nie inacey począwłfy od głowy aż do nog. GlabGad A5, M2; MiechGlab *4, 34; WróbŻołt L7, T8; RejPs 198; LibLeg 11/78v; LudWieś B; SeklKat Z2; HistAl D5, M3v; KromRozm III G6; GliczKsiąż Fv, G8; Ten Pan błogółławi włfytkim co łye boyá yego/ Począwłfy od włłfech łtárfłych ich áż do namnyeyłłwego LubPs aa; GroicPorz C, h2v, ffv; Poruřzył [Chrystus] włzyřłthek lud/ potząwłfy od Galilei/ aż tu. KrowObr B2v, 123v; Ktorzy gdy wzięli wolu/ ktorego im był dał/ offiarowáli go y wzywáli imieniá Bááłowego począwłfy od záránku áż do południá Leop 3.Reg 18/26, 4.Reg 10/32, Luc 23/5; UstPraw Dv; LeszczRzecz A2; BibRadz Gen 6/7, 7/22, 10/19, 1.Reg 6/18, 2.Reg 17/11 (8); BielKron 30 [2 r.], 30v, 79, 147v, 240v (11); Mącz 120c [2 r.], 503c; Łatwieł tego dowiodę [...] Kościółá Bożego łwiádełtwem: począwłfy od Bolełławá Chábrégo/ áż do dźiśieyřzego*

Królá/ kto w Polfzce Koronował Króle. *OrzQuin* V4, E, K2; A ták poczawfzy od wierzchu głowy/ przez wżyfłtki członki/ aż do łtop nożnych/ naydziefz porządek chorob/ y niedoftáthkow *SienLek* 45v, 28v, 141v; *SienLekAndr* a4; *LeovPrzep* B3; *GórnDworz* O2; KSyążki [...] kto ié ma czytać/ potrzebá áby ié porząd czytał/ z przodku poczawfzy aż do kónicá *GrzepGeom* B4; *RejPos* 59, 111v, 116v [3 r.], 218; *BiałKat* 123v, 333; *KuczbKat* a2; *RejZwierc* 1; *BudBib* 2.Par 25/13, *Eccli* 40/3; *BudNT Matth* 20/8; *StryjWjaz* C2v; Aczkoľwiek záprzenie fie łáme go liebie/ dáleko fie rościąga/ [...] gdyż poczawfzy od wnętrza/ łpikow/ łtáwow/ y łercá/ aż y ná łkorę wybiega *CzechRozm* 226v, 162, 172v, 178v; od Tárálego poczawfzy ktory ná łódym Zborze Heretyki [...] potępił/ aż do Ignácego [...] trwála iedność kościelna. *SkarJedn* 213; *Oczko* 17, 19v, 22; *KochPs* 198; *SkarŻyw* A4, 160, 304, 480, 544; *StryjKron* 345, 355, 390, 432, 452; *CzechEp* 118, 298, 301; *NiemObr* 30; *GórnRozm* I3; *KochPij* C3v; *LatHar* 722; *KołakCath* B3v; y ták było potrzebá áby Chriftus vćierpiał/ y wftał od vmártych dniá trzeciego: á żeby była przepowiadána w imię iego pokutá y odpufzczenie grzechow po wżyfłtkich národźiech/ poczawfzy od Ieruzálem. *WujNT Luc* 24/47, *przedm* 31, *Matth* 20/8, s. 187, 200, *Luc* 23/5 (9); *SarnStat* 6, 722, 1264; *KlonKr kt*; *CzahTr kt*; *SkarKazSej* 689b, 704b [2 r.].

Przysłowie: Tego [Czarnockiego] wyzów ná rękę wyzów y w kárteczki/ Tráfi wierz mi we wżyfłtko s ktorey poczniefz becżki. *PaprPan* R.

Fraza: »jakom (a. jakoś itp.) począł« [*w tym: podmiot tożsamy z podmiotem zdania nadrzędnego* (41)] [*o kontynuowaniu*] = *ut coepis etc. Vulg, Mącz, Modrz; ut acceperas, sicuti instituistis Mącz* (42): *LibLeg* 7/37; *KromRozm I* L4v; *MurzHist* D2v; *KromRozm III* A6v; *KrowObr* A; *RejWiz* 85v; O bychmy byli miefzkáli z onę łtronę łordanu iákozmy byli poczęli. *Leop Ios* 7/7; LVdwig rzeczony Pius/ wtory Cefarz Niemiecki/ [...] s Konftántynopolłkim Cefárzem chował pokoy iáko ociec począł. *BielKron* 170; *Perge ut cepisti, Połtępuy/ Pochodź/ Popráwuy fie yákoś począł. Mącz* 350d, 268a, 397a, 413c, 439b, 445d; *OrzQuin* E2; Po odełciu kłiefdźá Błfkupá/ rołkazał pan Lubelłki/ áby pan Kołtká/ iáko począł/ mowił *GórnDworz* C3v, M6, Q8; *RejZwierc* 265v; *BudNT przedm* a6; prołzę ábyś mi iefzczę y ná to o co cię pytác będę odpowiedał. (–) Rad to vczynię pytay tylko iákoś począł łmiele y porządnie. *CzechRozm* 145v, 10v, 107v [2 r.], 168v, 224 [2 r.]; Mowmyż tedy/ iákołmy poczęli o łwiczeniu rycerłkiem. *ModrzBaz* 110v; *ModrzBazBud* π6; Pánie/ tyś moiá łkáłá/ tyś mój obrońcá/ Ty mnie łtrzędz/ iákoś począł/ będźiefz do kónicá *KochPs* 142; *SkarŻyw* 269; *CzechEp* 52, 229; *KochJez* A2v; *KochFr* 116; *KochWz* 137; Continuo – Do kónica iakem począł odprawuię. *Calep* 252b; *OrzJan* 45; *WujNT* 666; *SarnStat* 59; *CiekPotr* 12; *SkarKazSej* 707b.

Zwrot: »od kónica cienkiego począć« = *wykonywać coś stopniowo* (2): *RejPos* 38v; iefłli [*choroba*] wielka á do porátowánia nie łatwia/ káždy pobáczyć/ wielé iéy wód tych potrzebá/ może. A w nię zásiadáiac/ niechay od kónicá cieńłżégo poczniefz: piérwéy ráno niech godźin półtory łiedźi/ w wieczór tákże/ náziáutrz trochę wiécéy *Oczko* 27.

»w dobrá godzinę, w dobry czas począć« = *augurato, auspicato Mącz* (1:1): *bene auspiciari aliquid, W dobrá godzinę co począć czinić. Mącz* 21d, 20d.

»w imię (a. imiono) [*czyje = boże, pańskie*] począć« [*szyk zmienny*] (5): *KromRozm III* A5; Nic nie trudno ktho co w imyę páńłkie poczniefz *RejWiz* 3 *marg* [*idem*] Cc7v; prowadźże tho/ ná coś wezwány iefł/ y coś począł / w imiono Bożé *OrzQuin* E, Tv.

»(na(j))pi(e)rwej, naprzód, z (a. na) przodku, pirwszy raz, z pirwu począc« = *coepisse primo, primum instare Mącz* [szyk zmienny] (10:9:7:1:1): Ditomatus [...] odpowiedział/ Iełli lubo walfzemu maieftatowi/ ia wziąwłzy dozwołenie łzyrmowania pirwłzy raz pocnę [*ludum arripiam prima vice*]/ A natichmiałt na dozwołenie Alexandrowo łzyrmował *HistAl* D4; A to łą zbory czártowłkye/ ktory yáko z pirwu yednąc poczał/ gđzye może dźiwnymi obyczáymi ludźye zwodźi. *KromRozm III* A6v; *OrzRozm* M3v; *BielKron* 215v, 219v, 311; *Mącz* 322a, 397a; *OrzQuin* E3; *SienLek* 28; *RejAp* BB; Arištoteles [...] Alexándrá Wielkiego hnet s przodku od A.B.C. poczawłzy/ vczył. *GórnDworz* E6; *GrzepGeom* B4; *HistRzym* 104v; A rzadko áby [*Pan*] łkad inąd przypowieść łwą napirwey począc raczył/ iedno ábo [...] o iákim pyłznym/ ábo o náuczonym w zakonie *RejPos* 199, 230v; *RejZwierc* 77v; *HistHel* C; *CzechRozm* 50v; *PaprPan* Gg4; *SkarJedn* D5; *CzechEp* 298; *NiemObr* 122; *KochAp* 8; *WyprPl* C3; *WysKaz* 27; *SarnStat* 784; *GrabPospR* L4.

»(jak(o) a. co) począc ... (tak a. ono, a. to) (do-, wy)konać (a. (s)kończyć, a. wykończyć); dokonawszy ... począc; poczawszy ... kończyć« [szyk zmienny] (13;1;1): DOkonáwłfy mily Iezus wielkienocy łtárego zákonu/ poczał nowy zakon *OpecŻyw* 93; *BielŻyw* 149; Ale odłóžmy to ná iny czás/ á dokonaymy tego cołmy poczeli. *KromRozm I* E4; *KromRozm III* A4v; czás ielt ábyś konał to coś poczał *OrzRozm* R2v; *BielKron* 268, 383; *OrzQuin* R4v; *WujJud* 235; *BudBibKaw* A2; Quae cepistis/ explete: wykonaycie to coście poczeli *SkarŻyw* 509; iáko przez niewiáłtę poczał: ták y przez niewiáłtę łkonczył woynę onę P. Bog *SkarŻyw* 560; Redordior – łrzełtaię [!] koncicz czom poczan [!] *Calep* 902b; *WujNT* 2.Cor 8/6, *Philipp* 1/6.

»początek [czego] począc« (1): zkad początek mowy Począc mam záłółnémi/ námyślam łie/ łłowy. *GosłCast* 56.

»od początku począc« = *a capite arcessere a. ducere a. repetere, ex alto repetere Mącz* (4): Arcessere a capite rem aliquam Rzecz od początku począc. *Mącz* 14d; A capite ducere disputatione^m, od początku począc díputowác. *Mącz* 37c, 109d, 296a.

»(sam) od siebie począc« [szyk zmienny] (5): *BielŻyw* 76; *KromRozm I* C; *KochSat* B4v; *RejPosWstaw* [41²]; Co ielłize wiecey Rzeczpółpolitą niż łwoie pożytki miłuiécie/ tedy łámi od łiebie ten rząd począc maćie [*a vobis ipsis ... incipietis necesse est*]. *ModrzBaz* 99v.

Szereg: »(ani) począc, (ani, i, a) (do)konać (a. (s)kończyć« (8): Pánie Bože day to/ áby Krol PAN náłz łzcześliwie ten Seym poczał/ y pożytecznie go nam włzem dokonał *OrzRozm* V3v; Tám [...] mołt kámienny przez Dunay zmurowano/ látá od Kryłtułá 1135. murowác poczeto/ á dokonano roku 1146. *BielKron* 288v; *Mącz* 116b; *OrzQuin* M3; *KochPs* 15; O Kryłte dla nas wćielony/ W żywoćie Máryey Páunny/ Rácź począc w nas włzytko dobre/ A kończyć to z miłóści łwey. *ArtKanc* A5v; ILe kroć łię zá trudną wymiełz łprawę iáką/ Y pocźni ią y konay z połtawą iednáką. *RybGęśli* C; *SarnStat* 1197.

»jąc się albo począc« (1): Aliquid serio incipere, Statecznie łie czego yąc/ álbo począc. *Mącz* 36a. *Przen* (1) :

Szereg: »nie począc ni skończyć« (1): Bog wieczny w prawdźie/ Pan wieku onego/ co go nie poczał czás ni łkończy iego *GrabowSet* Nv.

a. Zacząć mówić, rozpocząć swoją wypowiedź (16) : ut alte repetita oratio, Zdáleká poczęto. *Mącz* 296a; *GórnDworz* F4v; *MWilKHist* Bv; *NiemObr* 41; A począwłszy Piotr/ wykládał im porządkiem mówiąc: iam był w mieście Ioppie *WujNT Act* 11/4.

począć o czym (1): Iuľch o kozdey łzwyátóľzczy mouycz chczą począwłszy o krłczye *PatKaz III* 135v.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Tam Pan Ostrorog recitował wszystkie sprawę [...]. Począł iako niepogody bywały. *ActReg* 74.

Z przytoczeniem [w tym z zapowiednikamt tak (4), w tym (2), od tego (1), stąd (1), mówiąc (1), w te słowa (1)] (9): Wtym począł pan Myłzkowłki. Niechcę o tym mówić/ iáko wielki z białyhgłow poźitek [...] łwiát ma *GórnDworz* Aa2, C4v, C6v, E5, L14v, L18v; wnet gdy o Oycu y o Synie miał mówić [św. *Paweł*]/ ztąd począł: Niemáľz żadného Bogá/ iedno ieden *BiałKat* 6; *KochSob* 56; którą [*ewangelię św. Jan*] od tego począł/ mówiąc: Ná początku było łłowo. *SkarKaz* 484a.

b. Zapoczątkować, uczynić po raz pierwszy to, co potem dana osoba czyniła często lub co stało się potem powszechne [zawsze: cum inf] (122) : Abowim pátryárchowye Konfántynopolłcy nye tylko łye z poľłufłeńłtwá papyełkyego wybiyáli/ ále y powłłechnego koľcyoła przełóženłtwo yuż łoby byli poczęli przywłáľłczáć/ y powłłechnymi łye bıkupy piľáli *KromRozm III* Pv, C3, G4v, I8, M5; *GliczKsiąż* Hv; Kthore Práwo okołó obrzynánia włóľw [...] ná ten czás było dáne/ kiedy ludzie długie włóľy nošili/ pothym kiedy krotkie włóľy poczęli nošić/ tedy káwálec vchá áľbo nośá miáľto włóľow vrzynáią. *GroicPorz* kkv; *KrowObr* 6v, 39v; *RejWiz* 132; Y przyięli žydowie w vroczyłty zwyczáy/ włlyłtko co ná on czás czynić poczęli *Leop Esth* 9/23; Pierwłłe oblicze Człowiecze/ Mátheullá znáczy: który począł o Pánu Chryłtuľie iáko o człowiecze piľáć. *Leop* *2v, *Mar* 1 arg, 5/20; *BibRadz Gen* 4/26, 9/20, *Act* 12/1; ktory [*prorok*] go [*Salomona*] łwiętych á mądrych obyczáiów včzył/ ktore łie w nim ielłcze z młodych lath poczęły okázowáć. *BielKron* 76, 7, 145, 187, 265v, 281v (13); *OrzQuin* I4v; *SarnUzn* C2; *LeovPrzep* Bv; *RejAp* 2v, 3v; Aż wdy kiedy/ Bulgárowie poźyczywłszy buxthabow od Grekow/ y przyczyniwłszy ich nieco [...]/ poczęli piľáć iáko táko *GórnDworz* F4v, F5, F7v; *HistRzym* 18; *RejPos* 9, 67v, 81, 214v, 333; *RejZwierc* 255; *WujJud* 170v; *WujJudConf* 5; *BudBib Sap* 14/16; *CzechRozm* 198v, 220; Pięć lat temu áľbo łześć/ iáko náľzi krotłze łzáty niź poľtronni poczęli nošić *ModrzBaz* 51; ktory [*heretyk Filipik*] będąc innemi kácerłtwy zięty/ pierwłzym był Obrázoborcą y pľowác w košćielech obrázy począł. *SkarJedn* 196, D5v; Siedm lat máiąć/ włóšienię [*króľewna*] nošić poczęłá *SkarŻyw* 160, 86, 269 [2 r.], 536, 545, 582; Aż potym zá tym rozerwánim we dwie lećie/ to ielł Roku 1378. Ian Hus [...] przećiw Odpułtom y inłzym wylłępkom Papielłkim iáwnnie począł kázáć *StryJKron* 457, 285 [2 r.], 295; *CzechEp* 250; *NiemObr* 56, 70; *ReszPrz* 72; *ReszList* 167 [2 r.]; *ZapKóšcier* 1585/61; *GórnRozm* M4v, N2; *KochWr* 33; *Phil* P2; Ielłus ná wefelu przemienił wodę w wino. Y tym pierwłzym cudem począł obiáwiáć chwałę łwoię. *WujNT Ioann* 2 arg, *przedm* 34 marg, 36 marg, *Matth* 4/17, s. 43, *Matth* 16/21 (11); *PowodPr* 23; O łwiętym Mikołáiu piľzá/ iź ielłcze v pierší máćierzyńłkich pošćić począł *SkarKaz* 42a; *SkarKaz* 688a, 700b; *KlonFlis* D [2 r.]; *KlonWor* 65.

począć od czego (7): Then Iupiter miał košćioł w Olimpiyey miešcie Arkádiylłkim [...]/ do ktorego ze włzytkiey Grecyiey lud łchodzilł/ piąthego roku/ á od tego poczęto zwáć Olimpiás/ to ielł czás áľbo mieylłce piąćci lat *BielKron* 273, 146, 188v; Od te^{go} czáľu poczęli Papiężowie/ proporce łwe/

bełpiecznie rozpościerać *NiemObr* 64; Iáko Pan Chrifthus poczał przychodźić od początku świátá w Pátryárchách y w Prorocech *WujNT* 716; *SarnStat* 540. Cf *Połączenie*.

stąd począc (1): Ten Apollo [...] záłtrzełił Pitoná wężá/ y rzeczon Apollo Pitius od Pitoná wężá zábitego/ á łtąd poczał dáwać odpowiedzi ludzyom ná onym wyłpie *BielKron* 20v.

W charakterystycznych połączeniach: dopiero począc (2), *(aż) gdy (tedy, potem)* (13), *jak(o) (skoro)* [po czym] (6), *jeszcze* (2), *już* (6), *(aż) kiedy* (3), *na on czas (na ten czas, natychmiast, w ten czas)* (7), *nie pirwej aliż, odtąd* (2), *poki nie, (aż, gdy) potem* (10), *tegoż czasu, wnet(że, hnet)* (4), *zasię* (2), *zatem* (3), *od tego, od tego czasu* (4), *z [jakich] lat, [ile] lat temu*.

Połączenie: »począc od [czego] ... aż do« (1): AKtá Grodzkié Wifkié/ które fie poczęły pińác od śmierci Króla Stephaná/ áż do Koronáciiey náłzey/ zá prośbą Polów támeicznych ápprobiuemy *SarnStat* 540.

Zwrot: »na(j)pi(e)rwej, naprzod począc« = *primum coepere* *Mącz* (12:11): *KrowObr* 26v, 136v; *BibRadz* 3.*Esdr* 9/20; Enos łyn ktory napirwey poczał chwalić modlitwámi Páná łtworzycielá swoiego *BielKron* 3v, 10, 98, 149, 188v; *Mącz* 336c; Kiedy naprzod ludzie budowác poczęli/ wywiedli ná domiech wyfokie dáchy/ [...] iżby łathwiey defzczowa wodá łciekác mogłá *GórnDworz* L16v; *RejPos* 83v; Záifte oni [brzescy łłumacze] naprzod poczęli vżywać owych łłow záložnicá/ naułznica/ [...] poniewáż włáfnie ie z Láćinłkich łłow Concupina á inauris wymyłłili. *BudBib* c; Centaurowie byli okrutni ludzie ktorzi iż napirwey ná konioch ieżdźić poczęli/ przeto o nich Poetowie báiali/ żeby zády końłkie mieli. *ModrzBaz* 108 marg; Tu iuz napierwey potwarzác Láćinłki y Rzymłki kołcioł łtolicę y wiárę Piotrá S. niepokaláná Grekowie poczęli *SkarJedn* 218; *CzechEp* 256, 333, 387, 411; Tertullian ktory potym náłtał/ ten łłowká tego Trinitas napirwey vżywać poczał *NiemObr* 126; KTo naprzód poczał miłóć dźięćięciem máłowác Može mu fię záprawdę káždy podźiwowác. *KochFr* 81; *WujNT* 512, 717; *JanNKar* C.

c. *Rozpocząc któryś rok życia [co]* (1) : Potym gdy pocznie [koń] czwarte łátho drugie dwa [zęby] łrednie [pułci] *SienLek* 188.

d. *Napocząc [co]* (1) : Siáná áby nie miełzał [gospodarz] [...] miáźłzego z drobnym: áby záś wiedział/ ktore dla ktorego byđłá począc/ á kiedy ie dáwác. *GostGosp* 48.

2. *Uczynić, postąpić; facere* *PolAnt, Mącz, Modrz; agere* *PolAnt, Mącz; gerere* *Mącz, Modrz; dare se* *Mącz; uti* *PolAnt; habere, operari* *Vulg* [w tym: *co* (130) – *co(ż)* (jedno) (104), *co(ż)kolwiek* (jedno) (19), *nie* (14)] (215) : *BierEz* G2; *BielKom* E3v; A w pierwłzy dźień z tych bęđziećie mieć łwięte zełćie/ á zádney roboty prácowitey nie poczniećie. *BibRadz* *Lev* 23/7, *Lev* 23/3, 1.*Par* 12/32; Co fie tycze łpraw łádownych/ ktore fie toczyły miedzy Papięfkimi Káplány á miedzy Lutery/ záwiefzamy to do Seymu głównego/ á iefliby co poczęli w tym czáfu/ áby to nizacz był *BielKron* 217, 391v; Pendet ab illius ore, Nie łmie nic począc yedno co ón káże. *Mącz* 288a; á teź iefliby był co tákiego w tey mierze [Aleksander Macedoński] poczał/ niebyłá by to byłá miłóść/ ále krzywđá *GórnDworz* Aa6v, Fv, I5, L7v, X2v; *BielSpr* 35v; *WujJud* 35v; *KochSz* A4; *WujNT* 217; *PudłDydo* B.

począc bez (a. przez) *kogo, bez czego* [w zdaniu zaprzeczonym przez „nie”, „trudno” lub w pytaniu retorycznym] (7): Prorok w ófobie człowieczey mowi ku panu iż on nic łam łobie bez niego począc niemože *RejPs* 207v; *GliczKsiąż* G6v; nie mogliłmy mieć rozmowy zádney z ludźmi ná włzytkich

wyśpoch/ bez kthorey trudno nam co począc było. *BielKron* 452; *WujJud* 156v; Niepoczną ludzie przez nas nic Wízedy pánu dyabłu być. *MWilKHist* E4v; *GórnRozm* C3v; *SkarKazSej* 657b.

począc (na)przeciw(ko) komu, przeciwko czemu (5): yeno gdi pan Voyewoda Valafky czo przeczywko przyazny nałchey y zachowanya Samfzyeczykego poczadz chczyal thedifz mv thego za pomoczam bořkam bronyły *LibLeg* 11/157v, 7/42; Niechay że iedno teraz Książd Arcybiřkup co przeciwko im [*kacierzom*] pocznie/ oglądafz co będzie. *OrzRozm* I3v; *ModrzBaz* 118v; *SkarŻyw* 244.

począc czym (4): *GliczKsiąż* O4v; Kthory nieumie řwemá rękomá nie robić/ muři głodem vmrzyć albo w nędzy być/ iáko pořpolicie nářzy kfięza albo źiemianie opili/ ktory nieumie rękomá nic począc *BielKron* 261, 26; chociařby [*dworzanin*] ielzczę nic áni řkuthkiem/ áni mowá nie począc łobie. *GórnDworz* L8.

począc nad kim (1): Bowiem ty będzieř prawie okrařá tákich wřřytkich [!] [*ludzi*] [...] y co kolwiek poczniefz nádniami wřřytko lie iem będzie řřczęřliwie zdarżało *RejPs* 132.

począc w czym [*w tym: w tym* (9), *w czym* (7), *w niczym* (1)] (22): *MurzHist* M3; *GliczKsiąż* O4v; *RejZwierz* 72; *BielKron* 252; *Mącz* 359c, 470b; y owřzem [*dworzanin*] gdy kto łobie w czym dobrze pocznie/ chwalić tho ma řpryziářliwie *GórnDworz* N3, E4, I4, I4v, I7, R7, Cc4v; *BielSat* N2v; *HistLan* C3v; Głupieř w tym łobie począc/ á przetoř potym przyidá ná cię walki. *BudBib* 2.Par 16/9; *ModrzBaz* 44; *KochTr* 22; *CzechEp* 54; *BielSjem* 38; *PowodPr* 19; *SkarKaz* 85a.

począc z kim, z czym (21): *RejJóz* P2; *MurzHist* E2; *BielKron* 199v; Quid cum illis agas, A co s tákimi ludźmi począc. *Mącz* 341b, 341b, 363d; *OrzQuin* S2, V3; *BielSat* G2v; *ModrzBaz* [16]v; Ale ty/ o nář pánie/ ták poczynay z niemi/ Iákoř począc z Sizář/ y z Mádiánřkiemi Zařtěpy *KochPs* 125; *BielSen* 16; *ArtKanc* P18v; *GosřCast* 67. Cf »począc z sobá«.

począc jak (75): A pothim przyřyagamy [...] yřz my naprzeczywko wam zadney rzeczy nyeprzyaczyelřkem obyczayem nyepocznymy *LibLeg* 7/42; *BielKron* 199v; *BielSat* N2v; *HistLan* F2; *RejZwierc* 232; *MycPrz* I [D]; *CzechRozm* 213; *PaprPan* Rv; *BielSjem* 38; *BielRozm* 5. Cf »począc sobie«.

W pytaniu, zwykle retorycznie emocjonalnym (39): *OpecŻyw* [155]; *LibLeg* 11/45v; A czoř my nář miły panie z łobá począc mamy Iedno na wřzem twoiey łaski nad łobá czekamy *RejJóz* O6, P2; *RejKup* h6v, z2v; *MurzHist* E2; Inřřy ludzye [...] bądź kfięza albo dokthorowye coby poczęli gdyby rzemyęsnikow nye było *GliczKsiąż* G6, G6; *LubPs* R2; On [*Bajazet*] niewiedzác co począc/ puřcił Celářřtwo řynowi. *BielKron* 258v; Consistere pectore nequid concilium, Nie wiem co s łobá mam począc. *Mącz* 396d, 288a, 340d, 341b [2 r.], 359c, 399c, 421d, 459a; *OrzQuin* S2, V3; *RejZwierc* 249; *MycPrz* I [D]; *KochPs* 41; A namilřze/ coř poczniemy? Kiedy do grobu przydźiemy? *MWilKHist* G4, D; *BielSen* 16; *ArtKanc* P18v, S4; cořbyřcie wy poczęli łobie/ á zwłářczá ielřiby do Niemiec/ y do Węgieř nie puřczano *GórnRozm* L3v; *GrabowSet* Mv, V4; *PowodPr* 69; *GosřCast* 67. Cf »co (ma) dalej począc«.

W zdaniu uogólniającym typu: „co(kolwiek) pocznie ... (wszytko)”, wyrażającym zawsze ten sam skutek (51): *RejPs* 164; *RejKup* I; *BielKom* B8, D3v, F7; *LubPs* F4; *RejWiz* 40, 92v; Puřci ná cię Pan przekłętwo/ trfogeř/ y zginienie we wřřytkie^m co poczniefz/ ář cię zgłáđzi *BibRadz* Deut 28/20; Ad omnia naturalis ingenii dexteritas, Co pocznie wřřitřko przyřtoyi. *Mącz* 84a, 189b; *OrzQuin* G; *Prot*

D4; tedy co iedno pocźnie/ káždy chwali/ káždy wynoši áż do niebá. *GórnDworz* M6, D2, D2v, E4, E5 [2 r.], E6, G7, V7v [2 r.]; *BielSat* Gv, G2v; Owa czożkolwiek pocźnie [pyszny] tho wżytko ku łprofnemu á głupiemu chłopu á máło nie ku łzalonemu bárzo podobno. *RejZwierc* 53, 146v, 240v; Cokolwiek poczniefz miły łynu [*Attende tibi filii in omnibus operibus tuis*]/ bądź we wżytkim opátrzny *BudBib Tob* 4/15; *KochPs* 3, 171, 187; *SkarŻyw* 261, 501; Człowiek vrodziwłzy łye záśiadł w práwie tákim/ Ze ma być iáko célem przygodom włzelákim: Z tego trudno łye zdziérác: pocznimy co chcemy: Iełli po dobréy woli niepóydziem: muśiemy. *KochTr* 23; *StryjKron* 567; *KochEpit* A2v; *KochFr* 115; *WerKaz* 299; *BielSen* 14; Cokolwiek iedno poczną/ grzech łię zá mną wlecze *ArtKanc* P15v; *ActReg* 158; *GrabowSet* E4, N, T4v [2 r.]; *SkarKaz*)(2v, 85a, 484b; *SkarKazSej* 669b, 675b.

W połączeniach szeregowych (2): *GliczKsiąż* E4; Ale nád to [...]/ iż my łámi z łiebie/ áni czynić/ áni począc/ áni nákoniec pomyłłić moźemy tego/ coby było dobre y Bogu przyiemne iełliby BOg łám tego w nas nie záczył *CzechRozm* 214.

W charakterystycznych połączeniach: *chytro począc*, *czule* (2), *dobrze (lepiej)* (12), *(nie)głupie* (12), *grubie*, *gwałtem (gwałtownie)* (2), *(nie)mądrze* (6), *męskie*, *mężnie* (3), *niecierpliwie*, *niecnotliwie*, *nieobyczajnie*, *niepoboźnie*, *nietrefnie* (3), *płoch*, *rozchełznano*, *roztropnie* (3), *sprośnie*, *statecznie* (2), *szalenie*, *śmie* (3), *wszetecznie*, *zacie*, *źle* (12); *co dobrego począc* (3), *co dziecinnego*, *co nieprzystojnego*, *co znacznego*; *mową począc*, *nauką*, [jakim] *obyczajem*, *rękoma*, [jakim] *skutkiem*, [jakim] *strychem* (2); *w miłości począc*, *w namowach*, *w [jakich] rzeczach* (2), *w słowie*, *w uczynku*, *w zwadach*; *chcieć począc* (4), *nie umieć*, *nie wiedzieć co* (8).

Frazy: »co (ma) dalej począc« = *quid agam a. ago Mącz* (4): Iużem łobie nędzną głowę tak bárzo z frałował A czo łobie dalej począc rozum łie żepłował *RejJóz* P2v; Ubi friget huc evadit, Gdy yuż nie wie co ma dáley począc więc k temu przidzie. *Mącz* 137a, 243b, 363d.

»skąd ją poczniesz *itp.*« = *zawsze, wszystko itp. [„j” nie ma odniesienia do żadnego rzeczownika w tekście]* (10): A ták łkąd ią poczniemy práwie áż od wieká/ Nie naydzyełz thák łzczéfnego ná łwiecie człowieká/ Coby od włzech przypadkow miał być wólen záwždy *RejWiz* 94, 12v, 13v, 192v; S kąd ią poczniefz włzędzie źle/ ná włzyłtkim vtráty. *BielSat* Ev, E; *RejZwierc* 194v; Iuż łię dołtátecznie okazało/ łkąd ią kolwiek poczną/ y iákoż kolwiek prowadzić będą/ forytarze tey zmyłłoney Piotrowey łtolice/ nigdy zę łłowá Bożego wyłtáwić nie mogą *NiemObr* 54; *BielRozm* 33, 34.

Zwroty: »nie wiedzieć, co pierwey począc« (2): a drugie kazały sye gotowacz na woynie abich poyechal yeno niewyem czo pyerwey poczacz *LibLeg* 11/45v; *Mącz* 459a.

»począc sobie« [*w tym: jak* (65)] (79): *RejPs* 164, 207v; *RejJóz* E, P2v; *RejKup* ł3; *MurzHist* M3; mądry czowiek [!] głupie łobie pocźnie/ cnotliwy niedobrze połtápy/ iako włzyścy by náłepłzy maią łwé obłędliwości *MurzNT* 61; *BielKom* B8; Czego ábyłmy łluffłnye dowyedli á dołóżyli/ them łtrychem wtem ták łoby pocźnyem. *GliczKsiąż* O4v; *Leop Gen* 31/28; *RejZwierc* 42; Teraz oto głupieś łobie poczył [*stulte egisti agere*]. *BibRadz Gen* 31/28, 2.Reg 24/10, 1.Thess 2/2; *BielKron* 26, 203, 244, 246, 250 (9); *Turpiter se dedit*, Sromotnie/ głupie á nietrałnie łobie poczył. *Mącz* 91d, 470b; *OrzQuin* S2, V3; bo człowiek kiedy zbytnie miłue/ łilá mu łie kroć threfi/ bárzo głupie począc łobie. *GórnDworz* Dd, Ev, E4, I3v, I4, I4v (15); *RejPos* 191 v, 207; *HistLan* C3v; *RejZwierc* 116; *BielSpr* 10, 22v, 50, 54v, 65v; zleście łobie pocźełi [*male fecistis*] żeście (ták) vcźynili. *BudBib Gen*

44/5, 2.Par 16/9; Włzák nietráfny poštěpek gdy kto łobie pocznie/ Rádę od mądrych biorąc okaże łie znacznie. Iż vpadek mułi wziąć *MycPrz* I A4v; *PapPran* Ff3; *ModrzBaz* 8, [16]v, 31, 44, 118v; *KochPs* 41; ktorzy go y przez łen gdy co łobie dziećinnego począł/ karáli. *SkarŻyw* 470, 208, 572; *KochTr* 22; *MWilkHist* D; *CzechEp* 54, 298; Bo co kiedy ták mądrze człowiek począł łobie/ Zeby łię bóg nie mułiał iego smiać ołobie? *KochFr* 128; *BielSjem* 19; *PudłFr* 49; *ArtKanc* S4; *BielRozm* 28; *GórnRozm* L3v; *LatHar* 145; *WujNT* 1.Thess 2/2; á przedsię gdy do práktyki przyydzie, nieumieią łobie przed ładem począc *SarnStat* *5v; *PowodPr* 69; *KlonWor* 8.

»począc z sobą« (7): *RejJóz* O6; *RejKup* h6v; nic złobą niemogli począc [*Polacy*]/ á ták zbići od Thátar do gruntu. *BielKron* 360v; *Suspensus et sollicitus*, Wiłi na łwym vmysłe/ trofzcze łie/ y nie wie co s łobą ma począc. *Mącz* 399c, 359c, 396d, 421d.

Szeregi: »począc i sprawić« (1): izali co dobre⁸⁰ kto bez niey [*mądrości*] począc y łprawić może? *SkarKazSej* 657b.

»począc a (i) uczynić« (2): *RejPos* 207; A iefli też [*człowiek*] kiedy co pocznie y wczyni dobrze y przyłtoynie według Bogá: tedy to włzyłtko nie będzie z niego/ ále z Bogá *CzechRozm* 213.

3. Dać życie płodowi (289) :

a. O kobiecie: *zajść w ciążę; concipere Miech, HistAl, Vulg, PolAnt, Cn; conceptare, concubare HistAl, facere conceptum, ferre partum a. uterum, fetum habere, maritali, semen contrahere Cn* [w tym: bez dopełnienia bliźszego (97); o *Pannie Maryi* (110)] (280) : bo to yełt rzecz nyepodobna aby panna nyeporułzona myala począc *PatKaz II* 60v; A tako przyaczyele łzwyątey anny rołpouyedaly to włzytkym yłz łzwyąta anⁿa począła *PatKaz II* 86v, 60v; *PatKaz III* 96v; Też [*wódka balsamowa*] iefł barzo vżyteczna paniam ku pożywaniu iżby tim łnadniey poczęły *FalZioł II* 4d, I 9c, IV 12d, V 11v, 17a; *Leop Gen* 16 arg, 4, 5, *Luc* 1/24; *BibRadz Gen* 16 arg, 4; Gdy poczęła Agár wzgárdziła pánią łwoią Sárá *BielKron* 11v, 21v marg, 261; bo tho o żadney [*kobiecie*] rzecz niełtychána/ áby która po przelłaniu pław miełyęcnych poczęła *SienLek* 108v, 112v; *HistRzym* 77; *RejPos* 296; *BiałKat* 321; *BudBib Gen* 25/21; *BudNT* Gg3; Otołz to nie może być o Máryey rozumiano/ ktora iefłcze nie poczęła była/ y łámá potym nie vrodziła łie áłz w kilka łet lat *CzechRozm* 133; iż Prorok vkázował białą głowę brzemienną/ á nie tę ktoraby dopiero począc miałá *CzechRozm* 135, 129, 133 [3 r.], 133v [3 r.], 135, 135v, **4 [2 r.]; pímo ł. vczy/ iż Márya Pánna począwłzy/ czału łłufznego donołiła/ y dziećiatko vrodziła *NiemObr* 144; *ArtKanc* A5, A9; *WujNT Luc* 1 arg, 24, s. 195; [Mulier si suscepto semine pepererit masculum, [...] zona pocznąc/ porodziłi chłopiathko *TomZbrudzBrul Lev* 12/2].

począc kogo (117): A oto Elzbieta przyrodzoná twá/ w łtarolćij łwé poczęła łyna *OpecŻyw* 8v, 10, 10v, 21 [6 r.], 21v [2 r.], 41 (17); *PatKaz II* 31v, 60, 65 [4 r.], 71, 75 (20); profylam abych byla czałz ten ogládala gdyby byla dzyeuycza a panna łyna bozego począła *PatKaz III* 152v, 90, 90v, 91, 97, 129v; gdy takowe profłzki w [...] vrinie [...] pływaią [...] Tedy znak iefł iż takowa niewiałta poczęła [...]. A gdy k themu będa cżyrwone á okrągłe/ łyna począc znamionuią. *FalZioł V* 11v, IV 9a, V 11v; *SekłWyzn* F; *LibMal* 1549/148v; *HistAl* A4, A4v; *LubPs* N4; *Leop Ps* 50/7, *Luc* 1 arg; *BibRadz Gen* 16/11, 21/2; Poczęła Wenus od Marłá Kupidá cudnego *BielKron* 24, 10v, 12v [2 r.], 15, 20v, 21 (14); Tá ktoraby łyná chćiála począc/ ma kokornak okrągły/ vtłukłzy ná ćielećinę pieczoną łypác/ á s tym ią iefł. *SienLek* 111v, S[ss]4; *HistRzym* 82v, 101; iż miałá [*Panna Maryja*]

począć w żywocie swoim człowieczeństwo Páná nálezego *RejPos* 269v, 49v, 270 [2 r.], 272, 272v; *GrzegŚm* A3v; *CzechRozm* 129, 156v, 157, 157v, 161, 164 [2 r.]; *CzechEp* 310 [2 r.], 320; *ArtKanc* A5 [2 r.], A8v, C3v, C6v, O15; *LatHar* 164, 326, 415, 516; *WujNT Luc* 1/36, s. 194, 195 [2 r.], 242; *SiebRozmyśl* F3v, G2v, G3; *SkarKaz* 577a. Cf »począć płód«. [Użyć typu „począć i porodzić syna” nie uznano za składnię „począć kogo”.]

począć od kogo (13), *od czego* (1): *PatKaz II* 85; ona [wdowa] dla wymowki zmyśliła iakoby od flonecznych promieniow poczęła. *MiechGlab* 29; A on wefczcek [!] rzekł ták/ krolu Filipie/ nie od człowieká ále od bogá żoná twoiá poczęła *HistAl* A5, A3v; gdy[Samson] był w więźnieniu v Filiſtynow/ wodźili do niego Filiſtynowie ſwoie żony/ áby poczęły od niego mocne ſyny. *BielKron* 463v, 20 [2 r.], 20v, 21v, 24, 70v (10).

począć z kogo (17): *HistAl* A4v; O Święthe/ pierwey nieſlycháne potzęcie: Potzęła niewiáftá Święta z mężá Świętego. *KrowObr* 171 v; Támże ony dwie corce Lotowe poczęły z oycá ſwego. *BibRadz Gen* 19/36; O iakoby dobrze było Ludwigu thobie/ ábych s ciebie moglá począć ſyná tákiego iáko ty *BielKron* 458v, 10v, 20 [2 r.], 21, 122v [3 r.], 297v; Gravidá e Pamphilo, Z Pamfiluſa poczęła. *Mącz* 149c; *CzechRozm* 142, 164; *WujNT* 4, 553 marg.

począć komu (2): vczynić ſte^{so} Elektwarz y z ielć go częłć/ á częłć w prawey ręce dzieżec, gdy kto ma z panią leżeć/ thedy mu ſyna pocźnie przez wátpienia. *FalZioł* IV 9a; *CzechRozm* 142.

począć przez co (1): [ludzie prości] mnymayá yzby Anna ſzwyátha przełz poczałovanye ſzwyátego Ioachyma począła *PatKaz I* 1v.

W połączeniach szeregowych (4): *OpecŻyw* 41; panna przełz grzechu bądacz począła przełz czyáłzkofzchy noſyla zwefelym porodzyła ſyna ſwego *PatKaz II* 91v, 91; *KuczſKat* 250.

W przeciwstawieniach: »począć ... nie donosić, nie porodzić« (2): *BibRadz Mich* 6/14; ábychmy obaczyli czymby płód mógł być poſilon [...]: ábowiem łatwie niektora pocźnie/ ále niedonoſi *SienLek* 113.

W charakterystycznych połączeniach: *od* (z) *Boga* *począć* (6), *z człowieka*, *z męża* (4); *począć* (*Pana*) *Boga* (10), *człowieczeństwo Pana naszego*, *człowieka*, *ducha*, *dziecię* (2), *dziewicę* (*dzieweczkę*, *dziewkę*) (3), *Matkę Bożą* (2), *obroniciela* (2), *Pannę* (*Maryją*) (8), (*Pana*) *Jezusa* (2), *syna* (*syny*, *synaczka*) (61), *Zbawiciela*; *z panieństwem*, *panną bądac* *począć* (2); *w swych leciech* *począć*, *w nieplodności*, *w radości*, *w starości* (3), *w weselu*.

Zwroty: »począć w czystości« [o *Maryi*] (3): O yako to ten prorok nyeroſtropnye napyfal yzby panna nyeporuffona myála począcz wczyłtołzchy y porodzych *PatKaz II* 60, 59v; *ArtKanc* A8v.

»począć z Ducha Św., Duchem Św.« [o *Maryi*] [*szyk zmienny*] (7:3): *OpecŻyw* 136v, 142, 185v; *PatKaz II* 59v; *BielKron* 137; *CzechRozm* 129; Przybytkiem Syná Bożego/ Ielć Pánná, ſercá czyłtego/ Ktora męża nie vznála/ Duchem go ſwiętym poczęła. *ArtKanc* C3v; *LatHar* 11, 480; Anioł oznaymia Iozephowi/ iż Mária małżonká iego poczęła z Duchá ſwiętego. *WujNT przedm* 33.

»począć bez grzechu, bez zmayı i winy« [*szyk zmienny*] (1:1): Krolowa niebiełka [...] ty bądac poczęta bez grzechu/ poczęłás bez zmayı y winy Páná Iezulá *LatHar* 415, 477.

»w grzechach (w grzechu) (*a. w grzechow sprośności*), *w nieprawościach*, *w upadku* *począć*« [*w tym: w grzechach i w nieprawościach*] (1); *matka poczęła* (6)] [*szyk zmienny*] (6:1:1): bog vyedzyal yłz

eua myala wgrzechu począcz łwe łyny a łczyąłżkołzyczyą nołycz y zbolełzyczyą rodzycz *PatKaz III* 91; *LubPs* N4; Boć oto zącżętem we złościách/ á w grzechách pocżęłá mię mátká moiá [*in peccatis concepit me mater mea*]. *Leop Ps* 50/7 [*przekład tego samego tekstu LubPs, RejPos, GrzegŚm, LatHar, SkarKaz*]; *RejPos* 49v; *GrzegŚm* A3v; *LatHar* 164; *SkarKaz* 511a.

»bez (a. procz) (poznania) męża, bez męskiego złączenia począc« [*w tym: o Maryi (5)*] [*szyk zmienny*](6:1): bowiem też Machometowie pannę Marią maią w pocżełnołci, wiznawaiąc iż ona bez męskiego złączenia [!] panną będąc [!] pocżęłá, y porodziła [*absque thoro virili ... concepisse et peperisse*] proroka wielkie⁸⁰ Iezu Kryłta *MiechGlab* 72; Gniewáłá łie iż Iupiter bez żony vrodził Minerwę/ przeto łie też Iuno łtáráłá o to/ iákoby też bez mężá pocżęłá *BielKron* 20v, 20v; A w tym iey [*Maryi*] wiary dodał o mocy Bożey/ iż bes poznánia mężá począc y vrodzić miáłá łyná *CzechRozm* 161, 129, 164, 164v.

»począc z nasienia [*czyjego*]« (1): Potym iuz theż pocżęłá [*królowa*] łyná z náłienia Krolewłkiego *HistRzym* 101.

»począc płod, nasienie« [*szyk zmienny*] (7:1): o yakyełz bylo uyelkye uefele łzwyątey anny yłz myala począcz płod *PatKaz II* 65, 64, 76, 86v; Przeto trzeba thego pilno łtrzedz/ aby iako łkoro pocżnie [*kobieta*] płod vmarły/ aby go pozbyłá. *FalZioł* V 32v; Gdy niewiáłtá wydawłzy z łiebie náłienie (*marg*) Niektorzy to wykłádáią/ Pocżawłzy náłienie [...] (–) porodzi Mężczyznę/ będzie nieczyłthą przez łiedń dni *BibRadz Lev* 12/2; *KuczbKat* 250; *PudłDydo* B3v.

»począc w żywocie« [*w tym: o Maryi (14)*] = *concipere in utero Vulg* [*szyk zmienny*] (22): *OpecŻyw* 10v 185v; *PatKaz II* 28, 65, 76, 76v [2 r.], 86; *KrowObr* 192v; Słuchayże czego iey dáley ten łwięty połeł dokłádác raczy: Oto wnet pocżniełz w żywocie łwoim łynaczká/ y porodziłz go *RejPos* 272, 269v [2 r.], 270, 272v, 305v; *KuczbKat* 25; *CzechRozm* 156v; *ArtKanc* A5; *WujNT Luc* 1/31, 5. 195, 242; Wtore wefele twoie bylo [...] / iż Helżbietá błogółłáwioná łiotká twoiá/ pocżęłá w żywocie łwym łyná *SiebRozmyśl* G3.

Szeregi: »począc i (a) nosić (w żywocie)« [*o Maryi*] (4): O a łzwyąta anna łtego uefele myala yłz mathką bożą pocżáła y nołzyła wzyuoczye łwym *PatKaz II* 80v, 28, 71; *PatKaz III* 97.

»począc, (abo) płodem (a. dziatkami) zastąpić« (2): A iż ták łłowo żydowłkie Harah [...] nie iednym też łłowem áni włyłcy iednołtáyne łłumácżą/ tedy łie niemáłz czemu dziwowác: bo naprzod wátpliwie ielł/ że może być przelożono pocżęłá/ ábo płodem zálłapiłá. *CzechRozm* 127v, 127.

»począc, (i, a) porodzić (a. urodzić)« = *concipere et parere Miech, PolAnt, Vulg* (81): Oto panna pocżnie ij porodzi łyna/ iemuż ijmiję będzie emanuel/ buog ł nami. *OpecŻyw* 7v, 8v, 184v, 188v; *PatKaz II* 31v, 59v [3 r.], 60 [5 r.], 60v [4 r.], 61 [3 r.], 62, 85; *PatKaz III* 101v; *MiechGlab* 72; *SeklWyzn* F; *LibMal* 1549/148v; *HistAl* H3; *KrowObr* 192v; Pocżęłá tedy Sará y porodziłá Abráháłmowi łyná w łtárołci iego *BibRadz Gen* 21/2, *Gen* 4/1, 17, 16/11, 1.Reg 1/20; Ale gdy iá Anioł náłázł łámę v łtudniey ná pułzczy/ rzekł k niey [...] pocżęłás y porodziłz łyná/ dáłz mu imię Hizmáel *BielKron* 11v, 15 [2 r.], 20v, 137 [2 r.], 138; *HistRzym* 123; *RejPos* 33v, 269v, 271 [2 r.], 272, 305v; Bo Angioł Pánnie Máryey máłce ták zwiáłłował: Oto pocżniełz w żywocie/ y porodziłz łyná/ á imię iego Iezus názwolęłz. *KuczbKat* 25; *BudBib* 1.Reg 2/21; *CzechRozm* Av, 125, 129 *marg*,

133 [2 r.], 133v [2 r.] (20); *CzechEp* 303, 310 [2 r.], 320; *ArtKanc* A5, O15v; *LatHar* 415, 528; *WujNT* 4, *Luc* 1/31, 195; *SiebRozmysl* F3.

»począć to jest do żywota przyjąć« (1): A iż mówią żeby rzecz iuż będącą/ to iest onego fyná BOżego przedwiecznego/ począć to iest do żywota przyjąć miála [...] *CzechRozm* 157.

Przen (16) : Zá tym požądliwość począwłszy/ rodzi grzech: á grzech wykonany/ rodzi śmierć. *WujNT Iac* 1/15 [*przekład tego samego tekstu WysKaz*], s. 787 [2 r.], Bbbbbb2; *WysKaz* 17; Ták [...] Iábłoń záchowána/ Częłto od Ogrodniká zá nieplódną miána. Przez wiele fię lat y zim na owoc zánoši/ Lecż gdy státecznie pocżnie/ kofztowny przynoši. *SkorWinsz* A3.

począć co (5): *BierEz* Nv; Softe bog uyedzyl yłz eua przyzuolywłszy stánouy [*lege*: szatanowi] począcz myala y porodycz grzech y złołcz *PatKaz III* 90v, 90v; *WróbŻołt* 7/15; *WujNT* 787.

W połączeniach szeregowych (3): *PatKaz III* 90v; Bo mowi tak, [*niesprawiedliwość*] rodzi, począł y porodził, ano tym rzádem miáło iłc, począł rodzi y porodził, gdyz pirwey bywa pocżęcie potym rodzenie naofstatek poródenie. *WróbŻołt* C5v.

W przeciwstawieniu: »począć ... poródzić« (1): Oto cięłzko rodzi niełprawiedliwóć/ począł żáłoć á poródził złoć. *WróbŻołt* 7/15.

Zwrot: »w sobie począć« (1): Ziemiá fię byłá nádęłá/ Niewiem co w łobie pocżęłá: Było stękanie wielkie y drżenie/ Iż fię bało włzyłtko łtworzenie. [...] Tedy fię ziemiá włóżyłá/ A nędzną myłz poródziłá. *BierEz* Nv.

Szereg: »począć i poródzić« (2): *PatKaz III* 90v; Y przetoż walczymy przeciwko iey [*pożądliwości*]/ áby nie pocżęłá y nie poródziłá grzechu. *WujNT* 787. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r., w przeciwstawieniu 1 r.*]

a) *O pocżęciu duchowym, poprzedzającym rzeczywiste* (2) :

Zwrot: »począć [kogo, co] w duszy (i w sercu)« (2): yuż pocżála [*św. Anna*] tą myłá panná dzyeueczką łwoyá wdulzy y łerczu przelz zupelne uuyerzenye anyolouy *PatKaz II* 65, 36v, 65.

α. *O zwierzęciu* (1) :

Zwrot: »począć w brzuchu« (1): Kobyłá chciwa barzo ielth bo acżkolwiek iuż pocżnie w brzuchu, przedfię z łamczem obczuie *FalZioł* IV 10a.

β. *O prawie wywodzącym się z Kodeksu Hammurabiego, według którego nieplódná żona może uznać za swoje dziecko swego męża i niewolnicy [kogo z kogo]* (1) : Rachel żáłołną będąc bez plódu/ dáłá dzyewkę łwoię Báálę Iakobowi miáłto łiebie/ áby s niey pocżęłá łyny *BielKron* 15.

b. *O mężczyźnie [w tym: kogo (3), co (4)]* (8) : tedy też tołz co [*mężowie*] pocżęłi/ rodzić zás mułili. *CzechRozm* 158.

począć z kogo (2): Sará widząc iz plódu nie miáłá/ rzekłá do Abráámá: Widzę iż mię Pán Bog zámknął/ wnidż do łługi moiey Egipłskiey Agár/ owa z niey pocżniełz fyná. *BielKron* 11v; *CzechRozm* 158.

począć z kim (1): Tám w kołście Tyelstus pocżął fyná Egiftá s corká łwoię Pelopeą. *BielKron* 26v.

począć w kim (1): Duch ł. ktory ná człowieczeńłtko Chryłtułowe/ iáko ie w przeczyłtey mátce pocżął/ dáry włzyłtkie łwoie Bożkie wylewa: [...] iáko łtworzeniem być może? Iáko Bogiem prawdziwym nie ielł? *SkarKaz* 516a.

Szereg: »począć a (i) porodzić« = *concipere vel gignere Vulg, PolAnt (2): [Mojżesz] rzekł do Pána: [...] A zalim ia począł y porodził tho wśyftko mnoŃstwo/ ábys mi rzekł: Noś ie ná łonie twoim [...]? Leop Num 11/12; BibRadz Num 11/12.*

c. *O obojgu rodzicach [kogo] (1) : [św. Anna i św. Joachim] wdom Ńwoy do galylegey Ńyą wroczyly gdzye podluk malzeństwa paⁿną maryą począly PatKaz III 106.*

4. *Spocząć, usiąść (1) : A by ielzcie ná mieyfcu gdzye począł doŃiedzyał/ Ale chce iż pan Ńzalon áby každy wiedzyał. Będzye go ielzcie pełno po vlicach wŃzędzye RejWiz 16v.*

Synonimy: 1. jąć się; 2. postąpić, sprawić, uczynić, udziałać, zdziałać, zrobić; 3. spłodzić, a. zastąpić, zaść.

Formacje współrdzenne cf NACZAĆ.

Cf POCZAĆ SIĘ, POCZĘCIE, POCZĘTY

MMk, AL